

sost., hom. in Matth., ubi illud appellat *tertrum et insolitum crimen*. Neque excusatio Ambrosii et Hilarii probabilis est, repugnant enim verbis Christi: *Ter me negabis*; et alibi: *Donec ter abneges nosse me*. Unde Hieronymus, Matth. 29, et ep. 149 ad Marcellam, *ridiculam* appellat illam interpellationem, quia mendacem facit Salvatorem. August. etiam, tract. 6 in Joann., de hac expositione dicit: *Quidam favore percusso Petrum excusare nituntur*; et infra: *Sed quid multis immoror? cum ipse Dominus abstulerit omnes humanæ argumentationis ambages, dicens: Donec ter me neges, non accusemus Christum, cum defendimus Petrum*. Tandem per se satis constat incredibile esse, illas amphibologias et verborum interpretationes fuisse a Petro excogitatas et intentas. Et fortasse Hilarius et Ambrosius solum asserere voluerunt, verba Petri secundum se considerata posse in hunc modum exponi. Unde Hilarius non excusat Petrum a culpa, sed dicit, *prope sine piaculo fuisse*; tamen, *quia eæ infirmitate carnis, vel ambiguus extitit, amarissime flevisse, recolentem trepidationis istius culpam, se neque admonitum potuisse vitare*. Ambrosius etiam post illas interpretationes subdit: *Sed nos excusamus; Dominus autem non excusavit. Non enim salis est involuta responsio confitentis Jesum, sed aperta confessio. Quid prodest verba involvere, si videri vis negasse? et ideo Petrus non de industria sic respondisse inducitur, quia postea recordatus est, et tamen flevit. Maluit enim ipse suum accusare peccatum, ut justificaretur fatendo, quam gravaretur negando. Quare flevit? quia culpa obrepsit ei*. Fortasse etiam voluerunt hi Sancti dicere, Petrum non negasse corde et animo Christum, sed exterius et in hoc peccasse; indicant tamen etiam exterius usum esse verbis ambiguus. Quod non est hæreticum, neque erroneum; non est autem probabile. Multo vero magis improbabilis et erronea est excusatio Origenis. Quia certum est Petrum antea habuisse gratiam Spiritus Sancti. Neque enim sine ipsius auxilio confiteri potuit Christum *Filium Dei vivi*, neque gratia carebat, quando Christus illi dixit: *Vos mundi estis, sed non omnes*; et: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet*. Itaque quamvis ante passionem non esset datus Spiritus Sanctus signo visibili, et cum ea plenitudine qua die Pentecostes, tamen gratia Spiritus Sancti, et auxilium ad non peccandum, et confitendum Christum conferebatur hominibus; alioqui neque Judæi pecca-

tum haberent non credentes illi. Quod vero Christus prædixerat Petro peccatum suum, non abstulit ei libertatem ad non peccandum, de qua re alias latius.

9. *Petrus negando Christum, fidem non amisit*. — Secundo vero dicendum est, Petrum non ita negasse Christum ut fidem amiserit, sed solum charitatem. Ita docet Augustinus, tract. 113 in Joann.; et Cyril., lib. 12, c. 1. Et ratio est, quia non legimus Petrum negasse dissentiendo, sed solum exterius negando; imo neque exterius negavit Christum esse Deum vel Messiam, sed solum se nosse illum, secutumve fuisse. Hoc autem peccatum directe est contra confessionem fidei, non contra fidem; unde non expellit fidem, sed charitatem. Sicut qui exterius negat se esse Christianum, non negat fidei veritatem, sed in ejus confessione deficit; non est autem cur Petro imponamus aliud peccatum quam ejus verba indicent. Unde Leo Papa, serm. 9 de Pass., sic Petrum alloquitur: *Vidit in te Dominus non fictam fidem, non dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam*. In quibus verbis non est intelligendum, Petrum habuisse charitatem, sed non amisisse illam existimationem quam de Christo habebat, et bonum affectum erga illum, quamvis humanum et imperfectum. Et eodem modo intelligendus est Bernardus dicens, *in Petro non fuisse extinctam charitatem, sed sopitam*. Quod durius quidem dictum est; exponi tamen potest quod, quia non peccavit ex defectu fidei, neque ex directa aversione in ipsum Christum, sed ex quadam fragilitate, ita charitatem amisit, ut facile potuerit eam recuperare; ideoque dicitur non tam extincta quam sopita. Quinimo Cyril., lib. 11 in Joan., c. 41, addit illum negasse Christum ex quodam nimio affectu ad Christum, quia ex amore illius cupiebat eum videre, et ideo negavit, ne ingredi atrium, et ibi adesse, ac videre Christum prohiberetur. Probabilius autem est præ timore eum negasse, sicut ei indicaverat Christus, dicens: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen, dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges*. Nam his verbis satis significavit, non ex affectu ad ipsum, sed ex metu illum fuisse negaturum.

10. *Petrus negare Christum cur a Deo permissus*. — Quas vero ob causas Deus tam gravem lapsum permiserit, facile potest unusquisque considerare, et apud prædictos Patres legere, præsertim Leonem, dicto ser. 9; Chrysost., hom. 80 in Matth.; August., serm.

124 de Tempore; Cyrillum, lib. 12, c. 1; et Gregor., hom. 21 in Evangelia. Solum hoc adnotandum existimo, propter hujus temporis hæreticos, qui propter hunc Petri lapsum, et alios quos ipsi vel confingunt, vel ultra veritatem exaggerant, eum dicunt fuisse indignum Ecclesiæ primatu; adnotandum (inquam) est, ideo permissum fuisse sic cadere, quia futurus erat pastor Ecclesiæ, ut in sua culpa disceret, qualiter aliorum misereri debuisset (ut Gregorius ait). Vel (ut ait Hieronymus, dicta ep. 149) ut exemplo Petri intelligeremus quanta vis sit pœnitentiæ, per quam non solum veniam consequi, sed etiam majorem dignitatem recuperare aut obtinere possumus. Addunt etiam Ambros., Luc. 22, et D. Thomas, Matth. 26, Petrum permissum esse cadere, quia nimium de sua constantia fidebat, ut paulo antea illis verbis ostendit: *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo* (ut ibidem Hieron., et Chrysost., hom. 83, adnotarunt); et ita illius exemplo omnes edocti sumus, neminem quantumvis sanctum, et in quavis dignitate constitutum, debere de sua gratia vel stabilitate confidere.

11. *Petrus post pœnitentiam peccati veniam adeptus*. — *Dubium*. — *Christus corporalibus oculis Petrum negantem aspexerit*. — Ultimo dicendum est, Petrum statim sui peccati perfectam pœnitentiam egisse, atque illius veniam fuisse consecutum. Hoc constat ex Evangelistis, ex quibus solus Lucas originem hujus pœnitentiæ indicavit, dicens: *Et conversus Dominus, respexit Petrum*. Circa quæ verba dubitari solet an intelligenda sint de corporali, vel tantum de spiritali intuitu. Ratio difficultatis est, quia Petrus negavit deorsum in atrio; Christus autem erat superius in interiori parte domus. Propter quod Augustinus, lib. 3 de Consens. Evang., c. 6, et lib. 4 de Gratia Christi, c. 45, hoc interpretatur de interiori aspectu, seu auxilio quo Christus Dominus respexit Petrum, eumque ad pœnitentiam excitavit; et negat posse dici quod corporalibus oculis Dominus visibiliter aspexerit Petrum. Et ita etiam interpretatur prædicta verba Ambros., super Lucam. Idem sentit Beda, lib. 6 in Luc. 22 c.; eadem videtur esse sententia Leonis Papæ, ser. 9 de Pass., dicentis: *Dominus Jesus, qui intra pontificale concilium, solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi divino vidit intuitu, et parentis animum, mox ut respexit, erexit, et in fletus pœnitentiæ incitavit*. Et eleganter ser. 3: *Illis turbatum discipulum convenit ocu-*

lis, quibus eum pie viderat esse turbandum; et in illum conversa est veritatis inspectio, ubi erat cordis facienda correctio. Et potest hæc sententia confirmari ex illis Scripturæ locutionibus: *Respice in me, et miserere mei*, et similibus. Quæ sententia, cum sit tantorum Patrum non potest non esse valde probabilis. Mihi tamen difficultatem ingerunt verba Luc. Non enim tantum dixit: *Dominus respexit Petrum*, sed dixit: *Et conversus Dominus respexit Petrum*. Nam illud participium, *conversus*, non potest intelligi de interiori et spiritali conversione, quia Christus non fuerat ante aversus a Petro; ergo intelligitur de conversione corporali; habebat enim faciem aversam a Petro, eamque ad illum convertit. Et ita intelligunt Chrys., hom. 86 in Matth.; Euthy., c. 66 in Matth.; Theophyl., Luc. 22, qui notant, Petrum adeo fuisse timore turbatum, ut vix galli cantum audierit, donec Christus, signo vultus eum alloquens, excitavit, et ad saniolem mentem revocavit. Et hanc sententiam amplectitur Maximus Turinen., duabus homiliis de negatione Petri, ubi dicit, Christum oculis respexisse Petrum, et mihi videtur magis litteralis. Neque est difficile invenire modum quo Christus potuerit corporaliter respicere Petrum, vel quia Christus eductus est foras, et in transitu respexit Petrum, vel quia non constat tertiam negationem, quæ per horam distavit a secunda, factam esse infra in atrio. Nullus enim Evangelistarum hoc dicit; sed tantum de prima. Imo neque dicunt factam esse ad ignem, et potius ibi significant factam, quo satellitum multitudo confluebat, quos verisimile est non longe a Christo concurrisse; fieri ergo potuit ut Petrus, cupiens videre Christum (ut ex Cyrillo supra dicebamus), curaverit ascendere et ingredi aulam, ita ut potuerit videre Christum, simulque ab eo conspici. Utrumque vero sit, certum est aspectum exteriorum non fuisse sine interiori illustratione et motione, qua ita Christus tetigit cor Petri, ut flante ejus spiritu, ex oculis Petri aquæ fluxerint, et felices manarint lacrymæ, *que ad diluendam culpam negationis* (ut Leo Papa inquit) *virtutem sacri habuere baptismatis*. Quibus verbis significat talem fuisse pœnitentiam Petri, ut non solum ad culpam, sed etiam ad omnem pœnam tollendam suffecerint. Quod verisimile faciunt illa verba Evangelistarum: *Flevit amare*. De quibus, ac de pœnitentia Petri plura videri possunt apud citatos Patres, præsertim Ambros., super Luc. c. 22; August., dicto

lib. 1 de Gratia Christi, c. 44 et 45; Chrysost., hom. 1 et 4 de Pœnit., et orat. 5 contra Judæos.

SECTIO II.

Quoties et quam acerbè flagellatus sit Christus.

1. Christus a Pilato flagellari jubetur quare. — Quod Christus Dominus jussu Pilati sit flagellatus, expresse referunt Matthæus, Marcus et Joan. An vero de eadem flagellatione loquantur, non constat, quia Marcus et Matthæus significant fuisse flagellatum, postquam sententia mortis fuit in eum prolata, sic enim aiunt: *Videns Pilatus quia nihil proficeret, tradidit illis Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur*; at vero Joannes, c. 19, aperte dicit eum fuisse flagellatum ante sententiam mortis in eum latam. Ex qua diversitate oritur ratio dubitandi, an fuerit bis flagellatus (ut quidam volunt), semel ante sententiam, iterum vero post illam, vel si semel tantum, an ante sententiam, et Marcus et Matthæus locuti fuerint per recapitulationem; an vero post sententiam, et Joannes locutus fuerit per anticipationem. Et hinc oritur alia dubitatio, quæ fuerit ratio hujus flagellationis. Hieronymus enim, Matthæ. vigesimo septimo, refert fuisse Romanis consuetudinem eos prius flagellandi, qui pœna capitis damnandi forent, quod Christus ob hanc solam causam flagellatus est semel, et post sententiam latam flagellandus fuit. Lucas autem, quanvis flagellorum expresse mentionem non fecerit, tamen illis verbis: *Corripiam eum, et dimittam*, ea significavit (ut notavit Euthymius); et ita ex his verbis colligunt Cyril., Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, et alii expositores, Pilatum flagellasse Christum, ut aliqua ex parte satisfaceret furori Judæorum, eumque posset morte liberare. Quod etiam indicavit Joann., referens post flagellationem exiisse Pilatum, et ostendisse Judæis Christum, atque dixisse: *Ecce homo, nullam invenio in eo causam*. Et juxta hæc necesse est fuisse flagellatum ante sententiam. Quod si flagellatus etiam fuit propter priorem causam (ut sentit Hieronymus, et Matth. indicat), sequitur bis esse flagellatum. Tertio, hinc oritur alia dubitatio de acerbitate flagellationis. Nam si solum est facta tanquam via ad mortis supplicium, credendum est non fuisse valde acerbam, sed pro consuetudine et more Romanorum. Si autem facta est animo satisfaciendi Judæis, ut essent

contenti illa pœna, fit verisimile fuisse acerbissimam, ad placandos Judæorum animos.

2. Christus semel tantum flagellatus ante mortis sententiam. — Dico primo, Christum Dominum fuisse flagellatum antequam sententia mortis in eum esset lata, et non amplius. Prior pars est certa, nam expresse id asserit Joannes, neque habet locum anticipationem, quia ipse satis explicat ordinem rerum, cum ait post flagellationem contempsisse Pilatum cum Judæis, an esset morte dignus, necne, ac tandem timore humano adductum, sedisse pro tribunali, mortisque sententiam protulisse. Posterior pars est ita recepta, ut contraria, vel propter solam novitatem nullo fere fundamento nixam, prorsus rejicienda sit. Nullus enim antiquorum Patrum hoc excogitavit, et Evangelium Joannis vix hoc admittit. Nam post sententiam mortis latam illis verbis: *Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur*, statim sequitur: *Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt eum*, etc. Denique verba Matth. et Marci nullo modo indicant aliam flagellationem, quæ post latam sententiam subsequuta sit, sic enim habent: *Tunc dimisit eis Barabbam; Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur*. Quibus verbis non dicunt flagellasse Jesum, ut crucifigeretur; sed Jesum jam flagellatum tradidisse ut crucifigeretur, quod verum erit, etiamsi multo antea Christus esset flagellatus. Deinde (si attente considerentur omnes circumstantiæ) facile intelligitur omnes hos Evangelistas de eadem flagellatione esse locutos. Nam Joannes ante sententiam narrat Christum fuisse flagellatum, spinis coronatum, et a militibus illum, quæ omnia Matt. et Marcus post sententiam retulerunt; necesse est ergo dicamus omnia hæc per recapitulationem fuisse ab eis narrata, nisi velimus fingere ea omnia bis facta esse. Denique, esto concedamus fuisse Romanis morem flagris cædendi capite plectendos, tamen ea flagellatio potuit etiam ad hunc finem sufficere, ut dicemus.

3. Flagellari Christus cur voluerit. — *Flagellarum ignominia quanta.* — Dico secundo, Pilatum flagellasse Christum, ut Judæis satisfaceret; Christum vero flagellari voluisse ut Patri satisfaceret. Ratio enim hujus insignis ignominia ac doloris inquiri potest vel ex parte Dei et Christi, vel ex parte Pilati et Judæorum. Et ex parte quidem Dei et Christi eadem ratio est hujus passionis quæ cæterarum, quam explicavit Isa., c. 53: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*; et

infra: *Vulneratus est propter iniquitates nostras, disciplina pacis nostræ super eum*; et Psal. 128: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam*; et ideo Psal. 34 dicitur in persona Christi: *Congregata sunt super me flagella, et ignoravi*, id est, innocens fui, et causam illorum in me expiandas suscepi. Propter quod Psal. 37 ait: *Et ego in flagella paratus sum*; et per Isaiam, c. 50: *Corpus meum dedi percutientibus*; et Psal. 72: *Et castigatio mea in matutinis*. Christus enim matutino tempore flagris cæsus fuit. Ex quibus colligere licet aliam divinam rationem hujus flagellationis, scilicet, ut prophetiæ impleverentur, quanquam ipsarum prophetiarum ratio sit quæ prius est tacta. Quæ ita etiam explicari potest, Christum flagellatum esse, ut a nobis averteret divina flagella. Item, ut nos doceret patienter sustinere, si contingat propter eum flagellari, juxta illud Act. 5: *Ibant Apostoli gaudentes*, etc. At vero ex parte Judæorum non est quod rationem reddamus; ipsi enim revera nec postularunt nec intenderunt flagellationem Christi, quanquam eis non displicerit, dummodo non ea sola afficeretur pœna. Pilatus ergo suo arbitratu illum flagellavit, ut Judæis aliquid concederet; usus autem est illa pœna, primo, quia extra pœnam mortis aut mutilationis nulla est in usu gravior majorisve doloris. Secunda, quia nulla erat majoris ignominia; erat enim pœna servorum, ut colligitur ex lege In servorum, ff. de pœnis. Et ex Act. 22 constat, non licuisse civem Romanum flagellari, propter ignominiam. Quod etiam legitur apud Ciceronem, orat. pro C. Rabirio, et in 7 actione in Verrem. Tertio, quoniam hæc pœna non excluderat penam mortis, sed illam fortasse antecederat, voluit Pilatus hanc potius adhibere quam aliam, ne Judæos ad iram commoveret, si forte desperarent eum mortis pœna esse puniendum; voluit ergo eos paulatim lenire, atque adducere ut pœnam mortis ei remitti consentirent.

4. Christus atrociter flagellatur. — *Christus a militibus Romanis flagellatus.* — Dico tertio, Christum valde graviter fuisse flagellatum. Ita videntur sentire omnes viri Catholici ac pii qui de hoc mysterio scripserunt, et colligi potest ex prædicta ratione. Nam Pilatus eo animo Christum flagris cædi jussit, ut ea esset totius accusationis integra pœna, Judæique majorem non exigent; ergo verisimile est præcepisse ut flagellatio esset acerbata et gravis; si enim esset moderata, non existi-

maretur satis ad placandos Judæos. Secundo confirmari potest, nam Christus, ubicunque prædicebat suam passionem, primum omnium commemorabat flagella; Matt. 20: *Tradetur gentibus ad flagellandum*, etc.; et in prophetiis de passione Christi fit insignis mentio hujus vapulationis, Psal. 72: *Fui flagellatus tota die*. Quod aliqui explicant dictum esse propter magnitudinem flagellationis, id est, tam crudeliter, ac si tota die essem flagellatus. Non est ergo verisimile quod quidam dicunt, tantum quadraginta plagas una minus juxta consuetudinem Judæorum accepisse. Tertio hoc explicatur ex circumstantiis hujus flagellationis, nam primo Christus ut flagellaretur alligatus columnæ est, ut habet traditio. Nam hæc columna dicitur Romæ esse in templo S. Praxedis; et Hier., ep. 27, sic inquit, de Locis Jerosol.: *Ostendebatur illic columna Ecclesiæ porticum sustinens infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur et flagellatus*. Quibus verbis significat columnam illam esse majorem ea quæ Romæ conspicitur, et ideo fortasse illa Romana tantum est pars ejus columnæ, nisi loquatur Hieronymus de inferiori porticu, quæ humiliori columna poterat sustineri. Beda, lib. de Locis sanctis, c. 3, dicit in superiori planitie montis Sion ædificatam esse magnam ecclesiam, in cujus medio erat columna marmorea, cui adhærens Dominus flagellatus est. Secundo, flagellatus fuit Christus a militibus. Quod enim Joannes dicit: *Apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit*, non est putandum Pilatum manu sua flagellasse Christum, ut existimavit Beda, lib. 4 in Marc., c. 44. Id enim incredibile est, non enim erat officium illud præsidis, cum vile et infirmum sit, et præter omnium gentium consuetudinem. Neque vero fingi potest Pilatum aliqua ira percitum id fecisse. Nam potius favebat Christo, et curabat eum eripere e manibus Judæorum. Dicitur ergo flagellasse illum, quia tradidit eum militibus, ut flagellarent. Unde conjectare licet eos magna vi adhibita eum verberasse, quod ex aliis convitiis, quibus eum affecere, non obscure colligitur. Et præsertim quia præter jussum præsidis videntur illum spinis coronasse. Quod significavit Joannes, cum subdit: *Et milites plectentes coronam de spinis*, etc. Et verisimile etiam est Judæos, qui aderant, milites incitasse, et data etiam pecunia corrupisse, ut eum acrius verberarent. Tertio, flagellum (ut Euthym. notat, c. 67 in Matt.) erat e funiculis aut loris contextum, et quidam dicunt habuisse in extre-